

ביאורים

למלך אין בעיה עם השם 'אלוהים'. זו התגלות שגם גויים יכולים להבין. כל אדם שמסתכל על המציאות רואה שיש הרבה כוחות שמתנגשים זה בזה. המים והאש, השמש והעננים, החול והים, והעולם ממשיך להתקיים. אין זה אלא שיש 'מישהו' עליון שמנווט את הכול. גם פרעה האמין באלוהים. כשיוסף פתר את חלומותיו הוא אמר שרוח אלוהים בו. יוסף אינו מבין רק בתחום אחד, בענייני חלומות, תחום שהוא מיסטי, אלא גם בענייני ניהול ממלכה ובפתרון משברים. זה אדם שרוח אלוהים בו, אדם שהוא בעל כשרונות רבים ושידיו רב לו בתחומים שונים. אך מי הוא האלוה שמנווט את העולם? אנחנו יכולים רק לשער מי הוא, ולהביא ראיות והוכחות על קיומו, אך אפשר לטעות בקלות לגבי זהותו. רק מפגש ישיר עם הקב"ה מסיר את כל הספקות. משל למה הדבר דומה? לעני שכל בוקר בשעה שמונה מניחים לחם טרי וחלב על סף דלתו. הוא פותח את הדלת ומתפעל. הוא מתחיל לחשוב מי הוא האלמוני שנותן לו את האוכל. ראשית לכול הוא בטוח שהוא נדיב לב ובעל מידות טובות. אך מי הוא? האם איש או אישה? אולי הוא בכלל ארגון צדקה? אולי זה השכן ממול שיודע עד כמה חסר לו? והוא מתחיל לחשוב מחשבות ולהסיק מסקנות לגבי זהותו של הנותן. קרוב לוודאי שהוא יטעה. טעות זו תגרום לו גם למעשים שאינם נכונים. למשל אם הגיע למסקנה שהשכן נותן לו, הוא יעריך יותר את השכן וינסה להחזיר לו טובה, למרות שיכול להיות שזה בכלל לא הוא. רק מפגש עם אותו נותן מסתורי יפתור את הספק. כך גם ביחס לאלוה. כל הפילוסופים רק שיערו והסיקו מהי זהותו של האלוה מהעולם ומהנחות שכליות, אך כל הוכחותיהם טבועות בחותם הספק. רק עם ישראל נפגש עם הקב"ה. לנו אין ערפל. אנו יודעים בוודאות מי הוא ה', הרי נפגשנו איתו במעמד הר סיני, ולכן יכולים לקרוא לו בשמו המפורש, יוֹד הָא וְיָוֹהָא.

הרחבות

קריאת שמו של רבונו של עולם

קורא אותו בְּשֵׁם פְּרָטִי, רָמַז לְזֶה אֲשֶׁר דָּבַר עֲמוֹ. קריאת שמו של דבר מבטאת את המפגש עימו. דווקא מי שיש לו יחס כלשהו לזולתו, יכול לקרוא לו שם. המדרש מספר כיצד קרא האדם שמות לאחר בריאתו: "העבירן (הקב"ה) לפני אדם, אמר לו זה מה שמו, אמר זה שור, זה חמור, זה סוס וזה גמל. ואתה, מה שמך? אמר לו אני נאה להקרא אדם שנבראתי מן האדמה. ואני, מה שמי? אמר לו לך נאה להקראות אדני שאתה אדון לכל בריותיך, א"ר אחא 'אני ה' הוא שמי' (ישעיה מב) הוא שמי שקרא לי אדם הראשון" [בראשית רבה יז, ד].

לכאורה, דברי המדרש קשים, שהרי השם שאותו נתן אדם הראשון לקב"ה הוא שם אדנות, ואילו בפסוק מוזכר שם הויה. האלשיך הקדוש, הקשה קושיה זו, ותיירץ: "וזה יתכן כן אדם, שאמר הלא יומרוך למזמה לומר כי שמך הגדול של הויה על השמים כבודו, ולרוממותו לא ישגיח בארץ, אך על שם אדנות-הוא שכונה-יש מקום להודות שהוא אדון בארץ. על כן לשלול זה, אמר לך שם הויה נאה ליקרא אדני, שאתה עם כל גדולתך אדון לכל בריותיך, שאתה אדון ומשגיח והם בריותיך" [פירוש האלשיך לבראשית ב, י].

שאלות לדין

החבר אומר שהפנייה של הקב"ה אל האדם יכולה להיות באמצעות השכר והעונש. כיצד ניתן להתייחס לדברים היום? עד כמה השכר והעונש תופסים מקום אצלכם?

החבר מתאר את דרך ידיעת ה' מהרריה הנבואית והנלווה אליה. כבר יותר מאלפיים שלוש-מאות שנה שאין נבואה. הייתכן שיש בכל זאת דרך אחרת? במה תלוי חזרתנו לנבואה?

בְּאֵמֶר הַפְּתוּרִי: וְאִךְ אֲדַע בְּיַחֲדָא אֶת מִי שְׂאִין לְרַמֵּז אֱלֹהִי, אֶלְא אֲבִיא רְאִיָּה עָלָיו מִפְּעֻלֹתָיו? ידיעתו - מראייה נבואית

גְּאֵמֶר הַחֲבֵר: אֲבָל רִמְזִים אֵלָיו בְּרְאִיָּה הַנְּבִואִית וּבְטְבִיעוֹת הָעֵין, כִּי הִבָּאת הַרְאָיוֹת מִתְּעָה, וּמִהִבָּאת הַרְאָיוֹת יִתְחַדְּשׁוּ הָאֲפִיקוֹרְסוֹת וְהַשִּׁטוֹת הַנְּפֻסְדוֹת. וכי מה גָּרַם לְמַשְׁנֵים לומר שִׁישׁ שְׁתֵּי סִבּוֹת קְדוּמוֹת אִם לֹא הִבָּאת הַרְאָיוֹת? וּמָה גָּרַם לְבַעֲלֵי הַקְּדָמוֹת לומר שֶׁהַגְּלָגֶל קְדָמוֹן, וְשֶׁהוּא סִבַּת עֲצָמוֹ וְסִבַּת זִוְלָתוֹ, אִם לֹא הִבָּאת הַרְאָיוֹת? וְכֵן עוֹבְדֵי הָאֵשׁ וְעוֹבְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ, הִבָּאת הַרְאָיוֹת גְּרָמָה לָהֶם לָזֶה. אֲבָל דְּרָכֵי הַרְאָיוֹת חֲלוּקוֹת, מִהֵן מְעַמִּיקוֹת חָקֵר וּמִהֵן מְקַצְרוֹת, וְהַמְּלֵאוֹת שֶׁבָּהֶן חֲקִירוֹת הַפִּילוֹסוֹפִים, וְדְרָכֵי הִבָּאת הַרְאָיוֹת גְּרָמוֹ לָהֶם לְדַבֵּר עַל אֵל שְׁלֹא יִזְקְנוּ וְלֹא יוֹעִילֵנוּ, וְאִינוּ יוֹדְעֵ תַפְלוּתֵנוּ וְקַרְבְּנוּתֵנוּ, וְלֹא עוֹבְדֵתֵנוּ וְלֹא מְרִינֵנוּ, וְשֶׁהָעוֹלָם קְדָמוֹן קְדָמוֹתוֹ. וְאִין אֲצֵל אֶחָד מֵהֶם שֶׁם פְּרָטִי לְאֵלֹהִים שְׂרֻמְזִים אֵלָיו, אֶלְא אֲצֵל מִי שֶׁשָּׁמַע דְּבִירוֹ וְצִוּוֵי וְהִזְהַרְתּוֹ, וּגְמוּלוֹ עַל הָעֲבוּדָה וְעִנְשׁוֹ עַל הַמְּרִי, וְהוּא קוֹרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁם פְּרָטִי, רָמַז לְזֶה אֲשֶׁר דָּבַר עֲמוֹ וְאָמַת אֲצֵלוֹ שֶׁהוּא בּוֹרָא הָעוֹלָם אַחֵר הַעֲדָרוֹ. וְתַחֲלָתָם אָדָם, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ אֶת ה' לֹאֵל דְּבִירוֹ עֲמוֹ, וּגְמוּלוֹ וְעִנְשׁוֹ, וְהַמְצִיאֵ לוֹ אֶת חָוָה מְצַלַּע מְצַלַּעוֹתָיו, וְהַתְּאֵמַת שֶׁזֶה הוּא בּוֹרָא הָעוֹלָם, וְרַמַּז אֵלָיו בְּדַבְּרוֹ וּבְתַאֲרִים וּקְרָאוֹ ה'". וְלֹאֵל זֶה הָיָה נִשְׁאָר בְּשֵׁם אֱלֹהִים, שְׁלֹא יִתְאֲמַת מִה הוּא, הָאֵם הוּא אֶחָד אוֹ יוֹתֵר, הָאֵם הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַפְּרָטִים אִם לֹא? אַחֵר כֵּן קָזַן וְהִבֵּל אָמְנָם יְדַעוּהוּ אַחֵר שֶׁקָּבְלוּ מֵאֲבִיהֶם בְּרְאִיָּה הַנְּבִואִית. אַחֵר כֵּן נָח, אַחֵר כֵּן אַבְרָהָם יִצְחָק וְעֵקֶב, עַד מֹשֶׁה וּמִי שֶׁאֲחַרְיֵו מִן הַנְּבִיאִים, וּקְרָאוּהוּ הֵם ה' בְּרְאִיָּתָם, וּקְרָאוּהוּ הָעַם הַמְּקוֹבְלִים מֵהֶם ה' בְּקַבְּלָתָם מֵהֶם, הָיִית שֶׁדָּבְרוּ וְהִנְהִיגְתוּ מִתְּחִבָּרִים אֵל בְּנֵי אָדָם, וְהַסְּגִלוֹת מִבְּנֵי אָדָם דְּבָקִים בּוֹ, עַד שֶׁהָיוּ רוֹאִים אוֹתוֹ בְּמַצוּעַ מִה הַנְּקָרָא 'כְּבוֹד', ו'שְׂכִינָה', ו'מְלֻכוֹת', ו'אֵשׁ', וְעֵנָן, ו'צֵלִם', ו'תְּמוּנָה', ו'מְרָאָה הַקְּשֵׁת', וְזוֹלַת זֶה מִמָּה שֶׁמְּזוֹרָה לָהֶם שִׁישׁ פְּנִיָּה אֵלֵיהֶם מֵאֲתוֹ יִתְעַלֶּה, וְהֵם קוֹרְאִים לָזֶה 'כְּבוֹד ה'".

וְאִךְ אֲדַע בְּיַחֲדָא וְכו' - כיצד ייתכן שם לדבר שאין לנו השגה בו כלל, אלא רק נודעת מציאותו מפעולותיו. **למשנים** - למאמינים בשניות, שיש יותר מאלוה אחד. **בעלי הקדמות** - המאמינים שהעולם קדמון ולא ברוא. **המלאות שבהן** - הראיות הטובות והמדויקות יותר הן של הפילוסופים. **אחד מהם** - מהפילוסופים. **מי ששמע** - הנביא (ומי שקיבל ממנו). **אחר העדרו** - יש מאין. **במצוץ מה** - באמצעי מסוים.